

Opbouw

Tot opbouw van het gereformeerde leven

H. Schuurman, den Haag

Veilig wonen

(Psalm 4)

'n Mens ('n kind van God) gaat 's avonds voor 't slapen gaan op z'n knieën. Misschien heeft ie daarvoor nog even op de rand van het bed gezeten. Uitblazend en terugkijkend naar 'n dag die voorbij is. Mogelijk zucht ie: „'t Was me 't dagje wel!”

Waar is God?

„Als ik roep, antwoord mij”. Heeft 'n bidder niet eens 't gevoel: ik roep tot God, maar er komt geen antwoord? Er wordt wat geroepen tot God! Misschien 't meest nog 's avonds. 't Kan 't roepen zijn van een mens die niet naar bed durft te gaan. Bang voor de nacht. Voor de grote stilte. Waarin er geen mens is om op terug te vallen. Er wordt wat geroepen tot God, midden uit slapeloze nachten.

Wie is Hij?

„God van mijn gerechtigheid”, noemt David Hem. Anders gezegd: „mijn rechtvaardige God”. Zou je daar niet es aan gaan twijfelen? Als er niets gebeurt: geen stem die antwoordt, geen hand die helpt? David kent Hem anders: „die mij ruimte maakt in benauwdheid”. Of (beter?): „die in nood mij ruimte kán scheppen”

(Gerhardt-vd Zeyde)

't Is al heel wat als je dat kunt geloven! Heel wat mensen hebben dat geloof *verloren*. Eerst hebben ze nog wel gebeden. Ook 's avonds voor 't slapen gaan. Maar 't is steeds *minder* geworden. Tot 't avondgebed (elk gebed) uit hun leven verdween... In het Psalmboek wordt nog gebeden. Zoals hier in Psalm 4: „...wees mij genadig en hoor mijn gebed”. Hier is 'n mens aan het woord die voortdurend andere mensen op z'n weg vindt .. als tegenstanders. Mensen die hem tegenwerken. Ook met hun *woorden*. 't Kunnen ook nog wel z'n *vrienden* zijn (kijk daarvoor maar eens in Psalm 41 en 55). David gaat met hen in debat (vers 3 en 4). Hij probeert hen ook nog wel tot andere gedachten en woorden en daden te brengen (5 en 6). Hen terug te brengen tot zijn eigen kinderlijk

geloof. In plaats van dat afschuwelijke cynisme en sarcasme dat ze zich in de tegenspoed hebben aangemeten (7).

Tegen de bierkaai van de spot?

Net als in Psalm 3 heten ze ook hier: de 'velen'.

Maar 't is hier al weer *erger* dan in Psalm 3. Dáár zeggen ze over David: „Hij vindt geen hulp bij God”. In Psalm 4 hebben ze ook voor *zichzelf* de moed verloren:

„Wie zal ons het goede doen zien? Verhef over ons het licht van uw aanschijn, HERE”.

Dat laatste halen ze uit de aäronietische zegen (Num. 6). Maar in hun mond druipet 't van *sarcasme*. Ze hebben waarschijnlijk ook misbruik gemaakt van het feit dat die woorden in het Hebreeuws ook kunnen klinken als: „*geweken*” is van ons het licht van uw aanschijn”. Ze spelen met een Bijbeltekst hun sarcastisch woordenspel.

Ziet iemand 't nog zitten?

Misschien is er een oorlog verloren (en dat heeft z'n weerslag op de economie). Misschien is de oogst (helemaal of gedeeltelijk) mislukt. Voor sommige mensen is 't dan of heel hun leven instort. David ziet in gedachten voor zich de feesten van Israël in betere tijden („toen hun koren en most overvloedig waren”).

De feesten waarvan in slechte tijden niets overblijft. De mensen die vroeger 't vrolijkst en uitbundigst waren, zitten nú 't diepst in de put. Over GOD en 't geloof kunnen ze alleen nog maar *sarcastisch* praten. Ja, als 't je voor de wind gaat, is vrolijk-zijn (opgewekt zijn) niet zo moeilijk. Maar ... als 't je tegenloopt (-zit) om dan blijmoedig te blijven.. Dat is de kunst. Nou ja, de *kunst*? David ziet 't als 'n *gave*. 'n Geschenk van God:

„Gij hebt meer vreugde in mijn hart *gegeven* dan toen hun koren en most overvloedig waren.”

Rustig slapen

Terwijl de anderen te keer gaan in hun frustraties, in paniek raken en cynisch/sarcastisch over God praten, kan David gaan *slapen*. Niet uit *onverschilligheid*. Maar omdat hij weet en ervaart dat God met hem is. 'In vrede' kan hij zich te ruste begeben.

'In vrede', dat wil zeggen: hij voelt zich als iemand die 't aan niets ontbreekt (als in Ps. 23). Is dat dan ook niet 'n vorm van *cynisme*? Gaan slapen terwijl alles om je heen *kookt en bruist*?

Terwijl er grote zorgen zijn over de economie?

't Geloof heeft iets *kinderlijks*: „In vrede kan ik mij te ruste begeven en aanstonds inslapen”.

Veilig wonen

Hoe komt David aan die rust? Er is

34e jaargang – nr. 15.
20 juli 1990

In dit nummer

- 259 H. de Jong
Woekeren met het ene talent (2)
- 262 Liever geen bezoek, maar wel bloemen (2)
- 264 D.W.L. Milo
Een zaaier ging uit
- 266 F.J. Laning-Boersema
Medische ethiek en medische technieken
- 268 P. Kurpershoek
Gemeente-opbouw

Opbouw

Veertiendaagse uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

Redactie

Drs. H. Algra
Ds. J. Bouma
T. Hoekstra
Drs. H. de Jong
Drs. P.J. van Kampen
Mr.dr. J. Meulink
D.W.L. Milo
Ds. K. Muller
M.J.F. van der Wal

Adres van de redactie

Ds. K. Muller,
Oude Veenscheiding 15,
8446 LC Heerenveen.
Tel. 05130-20476
Alle kopij dient uiterlijk dinsdags, in de week voorafgaande aan de week waarin Opbouw zal verschijnen, bij de redactie binnen te zijn.

Kerknieuws/Uit breder kring

M.J.F. van der Wal,
Brugakker 60-17,
3704 RA Zeist.
Tel. 03404-61525.

Abonnementen en ledenadministratie

Administratie Opbouw
Marjoke van Veelen-Vreugdenhil
Postbus 84183, 3009 CD Rotterdam.
Tel. 010-4550802.
Gironummer 404945 t.n.v.
Geref. Persvereniging Opbouw.

Lidmaatschap Persvereniging

Aanmelding door overschrijving van min. f 25,- contributie op bovenstaand gironummer.

Abonnementen

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 november.

Abonnementenprijs

Bij vooruitbetaling te voldoen.
f 60,- per jaar of f 33,- per half jaar.
Voor studenten f 48,- per jaar.
Buitenland f 84,- per jaar of
f 104,- per luchtpost. Chequekosten
buitenland: f 10,-.

Advertenties

Tarief: 55 ct. per mm. bij 45 mm. breed (excl. 6% BTW). Advertenties inzenden tot woensdag 8.30 uur, anderhalve week vóór verschijningsdatum. Familieberichten uiterlijk vrijdagmorgen, in de week voor verschijning. Advertenties en familieberichten rechtstreeks naar Nedag, t.a.v. het bedrijfsbureau.

Technische realisatie

Nedag Grafisch bedrijf b.v.,
postbus 208, 3770 AE Barneveld,
tel. 03420-10760, fax 03420-92542.

Druk

'Steenbergen', Zeist.

maar één reden voor: „Gij alleen, o HERE, doet mij veilig wonen”. In de woorden van deze Psalm worden al Gods kinderen van alle tijden en alle plaatsen met elkaar verbonden.

't Geldt voor hen (ons) allen: „Gij, o HERE, doet mij veilig wonen”.

Kàn dat?

Op deze aarde? In dit leven? Blijkbbaar wel.

Door 't geloof kunnen Gods kinderen bij de HERE God veilig wonen in deze wereld.

Bedreigde wereld

Deze wereld, het is een *bedreigde* wereld. 'n Wereld waarin mensen elkaar belagen. 'n Wereld die op instorten lijkt te staan. Maar ook 'n wereld waarin nog steeds de zon opgaat en de bloemen bloeien.

't Is wáár: soms kan 'n mens – ook 'n kind van God – 't in deze wereld tot stikkens toe benauwd krijgen. Zó benauwd dat 't erop lijkt dat God de grote Afwezige is.

Dat kan gebeuren als je staat bij het graf van iemand van wie je hield en houdt.

Dat kan gebeuren als iemand z'n kind ziet wegdwalen. Weg van huis. Weg van het gelóof van thuis.

En er zijn nog zoveel andere oorzaken voor dat gevoel van verlatenheid en wanhoop. Neem alleen maar de dagelijkse nieuwsberichten...

Ook David heeft dat gevoel van verlatenheid en wanhoop gekend. Denk maar aan Psalm 22.

En toch...

En dan tóch zeggen dat je in veiligheid kunt wonen? Moet je daarvoor geen gespleten persoonlijkheid zijn? Dat is David beslist *niet!*

Hij is 'n levend mens, met beide benen op de grond. En ook best gehécht aan dit leven hier en nu. Maar daarbij levend in en uit het geloof. Met al z'n ups en downs. David is iemand die er soms heel diep onderdoor gaat. Maar er dan òók – vaak na 'n zware worsteling (niet in de laatste plaats met zichzelf) – bovenuit komt en zegt: „En toch...”

Dat is waar 't geloof altijd weer uitkomt. Dat is de schijnbaar onlogische logica van het geloof. De hardnekkigheid van het geloof. De vasthoudendheid van het geloof. En toch... Gij, o HERE, doet mij veilig wonen!

Zó mogen Gods kinderen steeds weer (ondanks alles) rustig naar bed gaan en *slapen*.

Dat lijkt op wat men ten onrechte aan *Colijn* toegeschreven heeft bij het begin van de tweede wereldoorlog.

David had er maar één reden voor. Niet: ongegrond *optimisme* of de politiek van de oogkleppen.

't Was alleen dit ene:

„Gij alleen, o HERE, doet mij veilig wonen”.

Dat is 't *enige* waarop ik rustig m'n hoofd kan neerleggen.

Nu en straks.

H. de Jong, Zeist

Woekeren met het ene talent (2)

Ik pleit er dus voor dat wij als nederlands gereformeerden en vrijgemaakt gereformeerden afzonderlijk zullen blijven bestaan. Althans voorlopig. En van de christelijke gereformeerden zeg ik hetzelfde. Het is beter dat we niet met elkaar verenigen. Daarvoor zijn we echt te verschillend. We hebben elk een eigen talent gekregen en in een verenigde kerk zal ieder om de lieve vrede wil gaan zwijgen over dat eigene dat hem is toevertrouwd. Ieder? Nee, het is waar, daar hebben zij die in zo'n 'samen-op-weg'-kerk de meerderheid uitmaken natuurlijk niet zo'n last van. Die zetten dan de toon en van die toon verklaren ze vervolgens dat het de enig juiste en zelfs de enig geoorloofde is. Maar de minderheden zullen veel moeten inslikken. Terwijl wat ze zouden willen inbrengen ook waardevol is. Maar ze kunnen er niet mee naar voren komen tenzij ze opnieuw een konflikt riskeren met alle ellende van dien. Werkelijk, hun offer om de lieve vrede wil zal het grootst zijn. En waarom zouden ze dat offer eigenlijk brengen?

Geestelijke eenheid

Om wille van Johannes 17, zegt u. De eenheid is geboden. „...opdat zij allen een zijn”, heeft Christus geboden en dat volstaat. Nu, ik vind dat er met deze woorden van onze Here niet weinig gechanteerd wordt. Christus bidt duidelijk om een *geestelijke eenheid* onder de zijnen. Dat blijkt uit de toevoeging: „(opdat zij een zijn) – gelijk Wij een zijn”. Deze laatste woorden zijn zo heilig dat je er haast geen konklusies voor ons mensen uit durft te trekken. Laat ik het maar doen met formuleringen aan de Schrift zelf ontleend, bij Paulus vandaan: „...eensgezind, één in liefdebetoon, één van ziel, één in streven, zonder zelfzucht of ijdel eerbejag, doch in ootmoedigheid achtte de een de ander uitnemender dan zichzelf; en een ieder lette niet slechts op zijn eigen belang, maar ieder lette ook op dat van anderen” (Filip. 2 : 2 e.v.). Ja, als een mens daarnaar tracht kan hij zich innig dicht bij God, zelfs om zo te zeggen in zijn wezen verplaatst voelen. In ieder geval, aan deze mooie dingen behoren christenen in het onderlinge verkeer en trouwens ook naar buiten toe herkenbaar te zijn. En in alle gebrektheid zijn ze dat ook. Al die luide kritiek van 'en dat zijn nou christenen!', waaraan wij zo gewend zijn en die ons zo kan neerdrukken moeten we daarom met onderscheiding aan ons toelaten. Want zij heeft het over de uitzonderingen die

daarom zo sterk spreken omdat de regel anders is. Regel is dat christenen onderling een sterke band hebben. Dat is bijvoorbeeld niet zo lang geleden nog weer eens gebleken toen het erom ging de Armeniërs te helpen. Christenen zijn een volk, één volk. Buitenstaanders hebben er in het algemeen dan ook geen moeite mee in het sociale verkeer te ontdekken dat ze met christenen te maken hebben. Hoeveel ouders deden en doen bijvoorbeeld hun kinderen niet op een christelijke school vanwege de fijne sfeer die daar heerst. Echt, ware christenen zijn een volk, één volk. Het gebed van Christus blijft dus helemaal niet zonder effect in de wereld, – al moeten we ons ook allemaal schamen vanwege het kleine en povere beginnetje van deze gehoorzaamheid aan het evangelie.

Kerkelijke eenheid

Maar nu in het kerkelijke. Kun je werkelijk Christus' gebed om geestelijke eenheid omzetten in een gebod tot organisatorische eenheid? Die overgang van gebed naar gebod lijkt me zo wie so al te gemakkelijk. Een gebed heeft het over wat de Here moge doen terwijl een gebod ons aanspreekt op onze verplichting. Geboden in geboden vertalen levert daarom een geweldige reductie op. Maar goed, je kunt zeggen dat wanneer je bidt je gebed door bepaalde houdingen en gedragingen ondersteund moet worden wil het geloofwaardig zijn. En zo zal het ook wel bedoeld zijn als men het heeft over Christus' gebod tot eenheid. Welnu, het lijkt me onweersprekelijk dat een wil tot kerkelijk-organisatorische eenheid iedere christen behoort te kenmerken. Eenheid van organisatie bedoelt immers de geestelijke eenheid tot uitdrukking te brengen en te ondersteunen. Het is prachtig wanneer dat gebeurt, een goed om zinnig mee om te springen. Helaas echter kan organisatorische eenheid de geestelijke eenheid ook wel eens in de weg staan. Zo zou ik als ik in Bangui (onze lezers kennen deze hoofdstad van de Centraal Afrikaanse Republiek wel) woonde samen met andere Europeanen eigen diensten gaan beleggen omdat de bestaande kerkdiensten op de duur toch niet zouden aansluiten op mijn geestelijke behoeften. Denk erom, ik zou dit wel zo doen dat wij bijvoorbeeld de christelijke feesten gezamenlijk zouden vieren en ook op andere wijze onze geestelijke eenheid zouden demonstreren. Dus niet een eigen kerkelijk leven tegenover hen maar naast hen zou ik wenselijk

vinden. Maar ik zou mij in die opstelling beslist niet door de voorbede van onze Here gehinderd voelen. Tussen de vrijgemaakten en mij ligt het anders en toch vergelijkbaar. Volgens mij geven zij aan het organisatorische zo'n zwaar aksent dat ze er de nodige vrijheden mee afknellen. Het organisatorische overwoekert bij hen het geestelijke. Het is dan ook verrassend om bij mijzelf te constateren dat sinds ik van de vrijgemaakten kerkelijk gescheiden ben ik geestelijk meer eenheid met ze beleef. Dat komt door het wegvalen van die organisatorische druk. Met verschillenden van hen heb ik hartelijke kontakten. Maar wij zouden op slag slaande ruzie krijgen wanneer wij weer in een kerk gingen zitten. Niet doen dus. En bij de christelijke gereformeerden zou ik het ook niet gemakkelijk hebben, het zelf niet gemakkelijk hebben en het anderen (onbewust) niet gemakkelijk maken. Want er zijn nu eenmaal veel dingen waarover verschillend gedacht wordt. En de een reageert daar anders op dan de ander. De een zegt: die verscheidenheid moet je tegengaan terwille van de duidelijkheid van de kerk. De ander zegt: die verscheidenheid moet je een zekere ruimte geven terwille van de oprechtheid van de gelovigen. Beide redeneringen hebben wat maar de laatste geeft bij mij toch de doorslag. En zo moet je dan wel eens berusten in het naast elkaar bestaan van kerken, vooropgesteld dat ze elkaar in de diepte van de geestelijke eenheid vasthouden en hun gescheidenheid bij tijd en wijle zelfs gebruiken om daaraan gestalte te geven, bijvoorbeeld door wederzijdse aanmoediging, waarschuwing, dankzegging en voorbede.

De vrijmaking van Jerobeam

Normloos gepraat, zal iemand zeggen. Maar spreekt ook de Schrift niet van deze dingen? Weet de bijbel niet van een scheuring tussen het noordelijke en het zuidelijke deel van Israël? Met hete koppen zijn in de dagen na Salomo's dood de twee en de tien stammen uit elkaar gegaan. Toch schrijft de bijbel er in I Koningen 11 en 12 met veel begrip over, sterker, zijn sympathie ligt bij Jerobeam en de zijnen. Hij laat zien dat er gaandeweg een sfeerbedervende irritatie ontstaan is tussen Efraim en Juda die in de begintijd van de oerdomme Rehabeam tot een breuk heeft geleid. En wanneer dan diezelfde Rehabeam na het schisma alles in het werk stelt om de geslagen breuk te helen en de eenheid alsnog te forceren, zegt de profeet

Semaja uit naam van God: „door Mij is deze zaak geschied”. De man bedoelt dan natuurlijk niet in die zin dat er nu voortaan gesproken zou moeten worden van „het werk des Heren in de vrijmaking van Jero-beam”, maar meer zo dat mensenkracht te kort zou schieten om de scheuring ongedaan te maken. De profeet gelast met dit woord dan ook de samensprekingen, pardon, de samenvechtingen tussen noord en zuid af. De vrome Israëliet kon vanaf dat ogenblik alleen nog maar bidden en niet meer werken voor de organisatorische volkseenheid. Toch kon hij in de bestaande toestand ook voordelen gaan ontdekken. De onderlinge irritatie kreeg nu tenminste geen nieuw voedsel zodat aan beide zijden van de streep rustig verder gewerkt kon worden. Het is eigenlijk frappant dat de Schrift in dit konflikt nauwelijks partij kiest en in een profetische nabeschouwing wat psychologiserend weet te spreken van de afgunst van Efraim en de arrogante heerszucht waarmee Juda zijn broeders benauwde (Jes. 11:13) – eigenschappen en houdingen waar we ons ook voor vandaag nog wel wat bij kunnen voorstellen. Opvallend is evenzeer dat Jerobeam beloften meekrijgt om er daar in het noorden het beste van te maken. Alsof de bijbel van deze scheuring zegt: nou ja, vooruit dan maar, voorlopig (!, zie I Kon. 11:39) is dit het beste.

De kalverendienst

Deze relativerende opstelling laat de Schrift echter volkomen varen vanaf het onzalige uur dat Jerobeam in Bethel en Dan de kalverendienst instelt en daarmee de band met het Jeruzalemse heiligdom doorsnijdt. Daarvan zegt de bijbel geschrokken: „En dit werd een oorzaak tot zonde”. Dit was meer dan een breuk in de organisatie. Dit tastte de geestelijke eenheid van Israël rechtstreeks aan. Nieuwtestamentisch vertaald: dit verdroeg zich van geen kant met het gebed van Christus voor de eenheid van de zijnen. Dit was maar niet een tijdelijk loslaten van elkaar, maar een afscheid van Christus zelf. Want Sion, dat was de belangrijkste oudtestamentische voorgestalte van de Here Christus en zijn heil. Hierin ligt voor ons een waarschuwing. Ik identificeer mezelf als nederlands gereformeerde nu een ogenblik met het noordelijk koninkrijk. (Al zou het omgekeerde op zichzelf ook mogelijk zijn, want 'Sion' lag wel in Juda maar was niet van Juda, het stond boven de partijen.) Het is niet denkbeeldig dat wij uit afgunst of balorigheid tegenover de vrijgemaakten ons gaan oriënteren op de grote oekumenische kerken waarbinnen de kalverendienst hoog opgericht staat. Ik bedoel met die kalverendienst de aardsgezindheid daar die

het koninkrijk van Christus voor deze voorbijgaande wereld verwacht in plaats van daarvoor uit te zien naar de toekomstende eeuw, de aardsgezindheid die in deze wereld niet langer alleen haar taak maar ook haar toekomst zoekt, kortom de aardsgezindheid die de hemelse roeping verzaakt. Gaan we ons aan die kalverendienst die vandaag in het Konciliaire Proces zijn duidelijkste vorm aanneemt verslingeren dan komt ons verschil met de vrijgemaakten en de christelijke gereformeerden er heel anders uit te zien. Dan gaat het om het verschil tussen ware en valse kerk. En waarom is dat juist voor ons een gevaar? Omdat wij voor meer ruimte en meer vrijheid pleiten, die kostelijke en... gevaarlijke goederen.

De kleine oekumene

Daarom pleit ik behalve voor een zelfstandig voortbestaan van onze kerken ook voor een blijvende oriëntatie op de kerken van wat wel de kleine oekumene genoemd wordt. Terwille van hun eenheid met Christus voer ik dat pleidooi. Wij horen bij hen. Onlangs werd ik getroffen door een stukje in de NCRV-gids waarin de serie die ik op het ogenblik verzorg in het programma 'Woord op zondag' werd ingeleid. Daarin stond: „Ds. De Jong komt uit een van de kleinere reformatorische kerken, waarbinnen het maken van een bewuste keuze van grote betekenis is”. Hé, dacht ik, wat een mooi getuigenis wordt hier van die kleinere reformatorische kerken gegeven. Zo ziet men ons dus. En het is juist: in alle drie de kerken waarover ik het nu heb worden de mensen op een niet vrijblijvende wijze voor Christus en zijn heil gesteld. Dat is onze grote overeenstemming. Daarbinnen zijn we op vele punten verschillend, de een meer onder de indruk van de behoudende kracht van de traditie, de ander meer geboeid door de uitdaging van de sekularisatie, de een meer gesteld op innigheid, de ander meer aangetrokken door zakkelijkheid, de een meer gebrand op het ingaan op de cultuur, de ander meer beducht voor het opgaan in de cultuur, enzovoort. Stuk voor stuk dingen waarmee we elkaar verschrikkelijk kunnen irriteren en die toch allemaal een behartenswaardige kern van waarheid bevatten. Laat ieder het ene talent dat hij in onderscheiding van de ander ontvangen heeft gebruiken om ermee te woekeren en ondertussen de ander uitnemender achten dan zichzelf. Laten we onderling geen eenheid forceren en zeker niet met een bepaald gebruik van Johannes 17 als stok achter de deur. Dat laatste komt ook de oprechtheid niet ten goede. Je krijgt bij samensprekingen wel eens de indruk dat de ene kerk gewoon geen zin heeft in eenwording

met de andere maar dat ze het vanwege Johannes 17 niet kan maken de goede redenen die ze daarvoor heeft hardop te zeggen. Het zoeken van vonden is daarvan het gevolg. Daarop wordt van de andere zijde dan weer met gespeelde verontwaardiging gereageerd, want ook aan die kant weet men best waar de voortgang op stagneert. Zonder die onjuiste klem van een te klakkeloos gebruikt Johannes 17 zal het onderlinge contact tussen onze kerken wat echter en reëler worden, is mijn indruk en mijn hoop. Volgende keer verder.

H. Algra, Den Helder

Opvoeden tussen zekerheid en kwetsbaarheid

Ergens in de Vlaamse Ardennen, op de taalgrens in België. Een bejaarde fietser met een fiets die zo zwaar beladen was dat het frame bijna leek door te buigen. Hij sprak geen woord nederlands en er was ook geen woord frans bij. Zijn taal was engels met een prachtig schots accent. We raakten aan de praat. Eerst over fietsen, later over Schotland. Hij kwam van de Hebriden. Op het eiland waar hij was opgegroeid ging iedereen naar de kerk. Later was hij verhuisd naar Birmingham. Van een beschermde omgeving naar een grote engelse stad.

„Dat geloof maakte me depressief” zei hij. „I am a happy christian” was mijn reactie. Je wilt toch iets zeggen om duidelijk te maken dat geloof niet

somber hoeft te zijn. „Thank God for that!” zo was zijn antwoord. Er klonk iets van oprechte jaloezie in door. Misschien was het heimwee naar de tijd dat hij als klein kind geboeid was door de verhalen in de bijbel en naar de besloten veilige beschutting van gezin, dorp en kerk. Ik weet niet precies wat hem somber maakte als hij aan het christelijk geloof dacht. Het accent op zonde en schuldgevoelens, een opvoeding met angst voor straf, of juist het missen van dat vroeger zo vertrouwde. Ouders willen hun kinderen een veilige omgeving bieden. Dat is terecht; veiligheid vormt de basis voor een gezonde emotionele ontwikkeling. Het is soms goed om voor een bepaalde mate van isolement te

kiezen. Door het geografische isolement van de Hebriden was die bescherming 'van nature' min of meer aanwezig. Dat isolement bleek niet voldoende: de kerk had deze Schot antwoorden gegeven op vragen die hij in Birmingham niet stelde. Zoeken we als christenen de schuilkamer op, of vormen we een oase? (een beeldspraak van Prof. Ter Horst). Kiezen voor zekerheid of voor kwetsbaarheid: het blijft een dilemma voor veel opvoeders. Welke school, welke regels, welke duidelijkheid? Een spannende verhouding die soms bijna overspannen lijkt. Het is maar goed dat we mogen weten dat we het opvoeden niet alleen hoeven te doen...

Pastorale Notitie

G. v.d. Brink, Veenendaal

Vacantie-ontmoeting

Onze vakantie in de Zuid-Cevennen (Frankrijk) bracht in zoverre een teleurstelling, dat we weinig contacten kregen in de Eglises Réformées Evangéliques Indépendantes. Deels was dat te wijten aan het afgelegen plekje diep in het woeste bergland waar we ons begraven hadden. We moesten wel 149 bochten draaien (de kleintjes niet meegerekend) eer we het volgende plaatsje bereikten, 12 km verder. Maar in hoofdzaak zat de fout in onze beperkte kennis van de franse taal. We slaagden er slechts met moeite in te zeggen wat we zeggen wilden. En wat betreft het verstaan van de radde, franse woordenstromen die over ons werden

uitgegoten... laten we het daar maar niet over hebben. Maar dat wil niet zeggen dat er in het geheel geen contact was. Ik denk vooral aan de schitterende zomernamiddag, toen ik terugkwam van een wandeling. Ik passeerde het oude kerkje van de E.R.E.I. waar we de voorgaande zondag onder het gehoor van een 'student' hadden gezeten. Het was een boer die een paar dagen in de week theologie studeerde: alle respect!

Ik passeerde dus het oude kerkje en zag tot mijn verbazing dat de deur open stond en dat op z'n zondags geklede mensen bezig waren naar binnen te gaan. Buiten zat een twintigtal mensen op muurtjes en stenen, nog even te genieten van de buitenlucht, in afwachting van het begin van de samenkomst. Ik ging op een muurtje zitten, naast een oudere heer, die afkomstig bleek uit een stad op 2 uur afstand. Ik vertelde hem wie ik was en vroeg of ze kerkdienst hielden op vrijdagmiddag. Toen begon hij te praten: „Ja, meeneer. We houden hier telkens een bidstond. Want de kerk is dood. (l'Eglise est morte). Onze jongeren komen niet meer. Wat een pijn! En het is ons voorgezegd: de grote afval moet komen. Het boek Openbaring is er vol van. We hebben het te goed gekregen. Daar komt het van”. Toen hij dat gezegd had, nam hij vriendelijk afscheid: „In Holland is het beter”, wist hij nog. Toen ging de dienst beginnen. Ik kon helaas niet mee vanwege mijn korte broek, mijn bergschoenen, mijn petje. Maar ik had in de gauwigheid nog wel gezien dat het kerkje goed bezet was: het waren zeker een 60 of 70 men-

sen die daar bijeen waren en baden om een opwekking en om de terugkeer van de Heilige Geest (het was in de week van Pinksteren). Tijdens mijn verdere wandeling was mijn hoofd bij mijn verdrietige, biddende broeder en ik vroeg me af: is de kerk werkelijk dood als er nog zoveel bidders zijn? Wie weet wat de Here nog doen gaat in dat land waar de Hugenoten in de 17e en 18e eeuw hun goed en bloed gaven voor de zaak van Christus. En waar nu hun zonen en dochters de Here aanlopen als een waterstroom.

Teruggekomen in Holland lag er een brief van nabij familielid. Hij had een zakenreis gemaakt door het Verre Oosten; China, Hongkong, Korea, de Fiji's, Nieuw Zeeland, de Filipijnen. Hij schreef: „Ik ben diep onder de indruk van de enorme toestroom van bekeerlingen. Ze komen bij duizenden om de Here Jezus te volgen. De kerken kunnen de toestroom niet aan!”

Wat een contrast met de kerk in het Westen, Is de kerk in het avondland bezig te sterven?

Maar komen ze hier niet, dan komen ze elders.

Het huis des Heren moet vol,
We hebben een levende Heer!
Als we dat maar zien!

Liever geen bezoek, maar wel bloemen (2)

In het vorige nummer van 'Opbouw' werd beschreven hoe het 'vastlopen' iemand kan overkomen. Ook vertelde de schrijfster dat goedbedoelde (vaak opbeurende) opmerkingen in haar situatie soms een heel verkeerde uitwerking hadden.

H. Algra

Wat heb ik veel van die goed bedoelde 'bemoedigingen' gehoord: „Heb maar moed en vertrouwen”, terwijl ik niet meer wist waar ik de moed vandaan moest halen. „Maar veel bidden en het uit handen geven”, in plaats van te vragen; kun je er met God over praten. Terwijl juist die vraag een opening kan zijn naar een gesprek over het geloof, waar je het juist door zo'n situatie vaak heel moeilijk mee hebt. Je voelt je door Hem in de steek gelaten. En tegelijk heb je God zo verschrikkelijk nodig, maar het lijkt alsof je Hem niet meer kunt bereiken of dat Hij je maar laat aanmodderen. En zo'n eenvoudige vraag kan dan een 'verlossing' zijn van dat waar je het zo moeilijk mee hebt, niet meer kunnen bidden. Terwijl juist dat andere werkt als een rode lap op een stier. Net als de opmerking: „Je moet maar denken, God zal er wel een bedoeling mee hebben, daar moet je Hem maar naar vragen in je gebed”. Maar ik wilde daar juist helemaal niet naar vragen. Ik vond het alleen maar gemeen en onrechtvaardig dat me dit overkwam.

En het gevolg is dat je je onbegrepen voelt, afgewezen en bestraft. De situatie, je gevoelens, worden niet geaccepteerd en erkend. Je ervaart, er is geen ruimte voor mijn verdriet, teleurstelling, verontwaardiging, opstandigheid, boosheid en wanhoop. En zo werd m'n last, in plaats van verlicht, onnodig verzwaard. Wat ook gebeurt als de ander steeds maar weer probeert om alles wat je aan problemen naar voren brengt, en voor mij waren dat op dat moment hele reële en concrete problemen, weg te redeneren. Wat heb je aan de redenatie: je hebt toch hele lieve kinderen, en een fijne man, en er zijn toch heel veel mensen die van je houden. Je hebt een gezellig huis, en elke dag is er weer eten en drinken. Of de vaak gemaakte opmerking, je zou eens naar buiten moeten gaan, een wandeling maken, het is zulk mooi weer. En het zal ook wel mooi weer geweest zijn. Maar als je bent vastgelopen schijnt de zon voor iedereen, behalve voor jou. En voor die lieve kinderen en die fijne man of dat gezellige huis heb je helemaal geen belangstelling meer. En juist door dat 'pushen' wordt het

beeld van je omgeving steeds negatiever.

Maar niet alleen het beeld van je omgeving is negatief, ook het beeld dat je van je zelf hebt is negatief. Ik durfde niets meer, kon niets meer (dacht ik), niets lukte meer, ik betekende niets meer voor anderen, ik zag er toch altijd slecht uit, en iedereen zou wel een hekel aan me hebben. Wat hadden de kinderen nog aan zo'n moeder, en m'n man aan zo'n vrouw. En hoe meer anderen probeerden dit negatieve beeld weg te praten, te ontkennen, hoe erger het werd. En het lukte maar een enkeling om hier met een goed geplaatste opmerking door heen te komen.

Toch is het heel belangrijk om ook deze gevoelens te erkennen en te accepteren, omdat ze voor je zelf concreet en legaal zijn. Terwijl het ontkennen er van, het proberen weg te praten een gevoel van schuld geeft. Ik dacht iets wat ik van anderen niet mocht denken. Ik had een beeld van me zelf wat ik van anderen niet over me zelf mocht hebben. Eigenlijk is dat het meest belangrijke voor iemand die is vastgelopen, dat, hoe negatief of hoe onbegrijpelijk het ook is, de ander begint met de situatie te erkennen en te accepteren. De ander accepteren zoals hij of zij op dat moment zich voelt en is. En door die acceptatie krijg je het gevoel, ik mag er zijn, ik mag er ook op deze manier zijn. Er wordt ondanks alles van me gehouden. En wat ook heel belangrijk is, is dat de vastgelopen medemens als een volwaardige gesprekspartner wordt gezien, en niet wordt aangesproken als iemand die niet helemaal volwaardig is. Ook hier wil ik graag een voorbeeld van geven. Een tijdje voordat ik overspannen werd, had ik met goede kennissen een afspraak gemaakt om hen ergens bij te helpen. Maar door de veranderde omstandigheden dreigde dat nu niet door te kunnen gaan. Eerst benaderden ze een vriend, die hen het enige juiste advies gaf, bel maar op, ze is heel goed instaat om er antwoord op te geven. En toch deden ze het niet. En een week van te voren lieten ze me via m'n man weten dat ze andere hulp gezocht hadden, waardoor ik niet meer de kans kreeg om zelf te beslissen of ik wel of niet in staat was om ze te helpen. Zo'n voorval geeft je het gevoel, ik word niet meer voor vol aangezien. Het grote misverstand bij psychische klachten. Ze zien je als een beetje gek. En één keer gek altijd gek. Want nu we al vele jaren verder zijn, zijn er nog altijd mensen die op een heel spe-

ciale toon tegen me praten, en nog altijd zijn er mensen die menen dat het beter is als je iets maar niet doet, want stel je voor dat het eens teveel voor je is, je bent al eens een keer overspannen geweest, je bent niet zo sterk. Een etiket waar je, zolang er nog zoveel misverstanden blijven bestaan, en zolang er nog zo'n taboe op rust, je leven lang niet meer van afkomt.

Vele oorzaken

Wat overspannen zijn, vastgelopen zijn dan wel is? Hoe het ontstaat? Er zijn heel veel oorzaken waardoor het kan ontstaan. Bijvoorbeeld: het zeer langdurig onder spanning leven bij een ernstige ziekte, of spanningen in de werksfeer, of huwelijksproblemen, of jarenlang leven met een kind wat aan de drugs is, of... iets wat ieder op z'n eigen manier kan invullen. In ieder geval kan het veroorzaakt worden door te lang durende spanning. Artsen zeggen niet voor niets, de rek is er uit. Zelf heb ik later vaak gezegd: m'n verstand was blijven stilstaan en m'n gevoelens gingen als een op hol geslagen paard verder. Maar ook je karakter kan er een rol bij spelen. Iemand die van jongsaam geleerd heeft om weerbaar in het leven te staan, zal minder snel kans hebben dan iemand die nooit geleerd heeft om zich zelf te verdedigen. Net als iemand die zichzelf helemaal ziet zitten er minder kans op heeft dan iemand met een minderwaardigheidsgevoel. De een trekt zich niets aan van onrecht terwijl de ander bij het minste of geringste er al kapot van is. En wie er meer over wil weten; er zijn heel veel goede boeken over te vinden in de boekwinkel en in de bibliotheek.

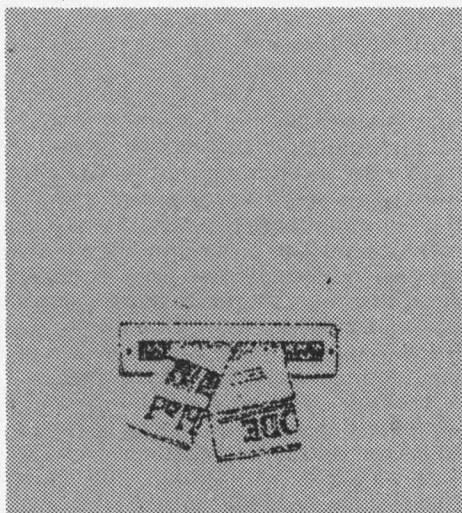
Draagt elkanders lasten

Tot slot nog dit. Wie het overkomt, gaat door een dal van diepe duisternis. En met hem of haar de partner en de kinderen. Ook zij ervaren veel onbegrip en eenzaamheid. Er wordt wel belangstellend bij ze geïnformeerd hoe het gaat en of ze het kunnen redden, en er wordt vaak beloofd: ik kom weleens een kopje koffie drinken, maar ze komen niet. Uit angst voor het onbekende, en uit angst voor het verdriet. Wanneer we daar meer doorheen durfden gaan, we hadden elkaar als kerkmensen veel meer te geven. Staat er niet in de bijbel: ween met de wenenden, als een letterlijke opdracht. „We

hebben twee ogen en twee oren, en die zintuigen zijn bedoeld als Koninglijke wegen naar de ander toe", las ik eens. „Kijken doe je met je ogen – maar zien doe je met je hart. Horen doe je met je oren – maar luisteren met je hart. Aktief zien en luisteren is – ruimte scheppen in jezelf, waarin de ander zichzelf kan zijn (ook als hij of zij is vastgelopen), zichzelf kan openbaren en zo tot (nieuw) leven komen". Dan verlicht je de last van de ander.

* uit: Mensen onderweg.

Persschouw

O. Mooiweer, Enschede

In 'ECCLESIA' v/h 'Kerkblaadje' – Orgaan van de Stichting Vrienden van Dr. H.F. Kohlbrugge – schreef dr. J. van Oort te Zeist in een artikel over: „DE CHRISTELIJKE GEMEENTE ALS MINORITEIT” – Poging tot inzicht en uitzicht – o.a. het volgende:

Toenemende ontkerkelijking

Hoe is dan de situatie van de christelijke gemeente vandaag? Wie oog en oor open heeft, kon juist de afgelopen tijd daarover verontrustende berichten vernemen. Deskundigen van diverse professie – vooral sociologen, wetenschappers die zich bezighouden met de bestudering van de menselijke samenleving en onder hen vooral de godsdienstsociologen – hebben het in diverse toonaard bericht. In de dag- en weekbladen van nauwelijks een maand geleden stond de uitslag van de laatste Nipo-enquête. Daarin werd gemeld, dat in iets meer dan 25 jaar de bewuste ontkerkelijkheid in Nederland zich vrijwel heeft verdubbeld. Gaf in 1964 22% van ons volk aan beslist niet bij een kerk te behoren, nu is dat 42% en naar verwachting zal het in het voor sommigen magische jaar 2000 zeker 60% zijn. Let wel, het gaat hier over uitgesproken ontkerkelijkheid, over mensen

dus die heel bewust zeggen met de kerk niets te maken te (willen) hebben. Dit zijn ongetwijfeld schokkende cijfers. Ze zijn nog te meer aangripend, wanneer daarbij gemeld moet worden dat volgens hetzelfde onderzoek slechts 8% van de jongeren – en daartoe rekent men dan de mensen van 18 tot en met 34 jaar; in de jongere groep schijnt het nog veel minder te zijn – wekelijks of bijna (!) wekelijks een kerkdienst bezoekt. Slechts 8%! In de leeftijdscategorie van 35-55 jaar is het al weinig beter: 12% zegt wekelijks of bijna wekelijks een kerkdienst te bezoeken. Wie nog wel in de kerk komen, behoren blijkbaar vooral tot de leeftijdsgroep van degenen die tegenwoordig zo vriendelijk worden aangeduid als de 'senioren'. Maar iets anders en vooral minder verhullend geformuleerd moeten we gewoon zeggen, dat in de kerk voornamelijk nog de ouderen en de werkelijk ouden present zijn. Aktief of enigszins aktief kerkelijk meeleven is volgens sommigen 22% van de totale Nederlandse bevolking, volgens anderen nog slechts 13%, en er zijn er ook die zelfs deze cijfers nog aan de hoge kant vinden. Nu ben ik geen socioloog en maak ik me over deze verschillen ook niet zo druk. Het hangt er kennelijk vanaf hoe men z'n vragen stelt en op welke wijze vervolgens de antwoorden worden uitgelegd. Vooral een onderzoek van het bureau Inter/View gaf precies een jaar geleden een duidelijke schok, omdat daaruit naar voren kwam dat 51% van de Nederlandse bevolking – nu dus voor het eerst de méerderheid – bewust onkerkelijk zou zijn. Berekend werd toen eveneens dat 74% nooit of vrijwel nooit een kerkdienst bezoekt! Driekwart dus niet! Maar hoe de getallen precies ook mogen zijn, duidelijk is wel dat de christelijke kerk een verdwijnende minderheid is geworden. Bovendien geldt dat dit proces van secularisatie (verwereldlijking) zich in versnelde mate voltrekt. En wanneer reeds de kerk in het algemeen een minderheid is geworden, hoeveel te meer moet dit dan niet gelden van de christelijke gemeente in haar meest wezenlijke kern! De *ecclesia*, de gemeente des Heren: een minoriteit! Kleiner en kleiner wordt zij; ze is grotendeels beroofd van haar invloed en uitstraling, haar aanzien en luister; zij gaat in toenemende eenzaamheid en verlatenheid haar weg!

Deze zaken blijven ons bezighouden. Hoe kan het ook anders. Het gaat daarbij immers om het to be or not to be van de kerk. De schrijver ziet vervolgens een lijn lopen naar Lucas 18, de gelijkenis van de onrechtvaardige rechter. De kerk is dan te vergelijken met die weduwe uit die gelijkenis. Zij roept: „Verschaf mij recht tegenover mijn tegenpartij.” En uiteindelijk wordt

haar recht gedaan. Zo zal Christus de Zijnen spoedig recht verschaffen. Als de gemeente maar het wapen van het gebed blijft hanteren. „Doch, als de Zoon des Mensen komt, zal Hij dan het geloof vinden op aarde?” Daar staat: HET geloof. Dat geloof, dat weet van wachten en verwachten en uitziet naar de voltooide komst van de Heer. En het gebrek aan dat laatstgenoemde verontrust terecht zeer velen. Men heeft het over de verwereldlijking van de maatschappij en de marginalisering van de kerk. De kerk is verschoven naar de rand en voor miljoenen mensen in Nederland niet meer relevant. Maar heeft de minimalisering van de kerk niet alles te maken met het verschijnsel, dat men God niet meer relevant vindt? Velen menen, dat deze vraag bevestigend moet beantwoord worden. Sommigen hebben het over Godsverduistering. Anderen zeggen: „Dat kan niet”, en vervangen daarom die term door Godsverberging. Deze dingen mogen ons verontrusten, maar niet ontmoedigen. Sekularisatie is niet zonder meer een onafwendbaar historisch proces.

De HERE is bij machte nieuwe mogelijkheden aan te boren. Kohlbrugge aksentueerde het nochtans-karakter van het geloof. Dat nochtans-karakter geldt ook, aldus van Oort, voor de vragen ten aanzien van het Godsbestaan. Niet alleen Gods genade is een wonder, maar ook zijn aanwezigheid. Moeten we in dat verband ook niet duidelijk spreken van het wonder van de kerk?! Die kerk blijft bestaan. Daarvoor staat de Christus garant. De verschijningsvorm van de gemeente van de Heer kan veranderen, maar daarmee verdwijnt de kerk als kerk niet van het wereldtoneel. Christus is een eeuwig Koning, die zonder onderdanen niet zijn kan. En daarom zal die kerk er zijn van het begin der wereld tot aan het einde toe. Hoe geminimaliseerd ook. Zie daarvoor met name artikel 27 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis. En daarom zullen we moed grijpen en voortgaan met de Schriftuurlijke prediking, elke zondag opnieuw, een verkondiging waaraan de konfessionele belijndheid niet ontbreekt. We zullen onze roeping kennen om leesbare brieven van onze Heiland te zijn en in de gezinnen een dam op te werpen tegen alles wat van Gods Woord trekt en ons de Christus uit het oog doet verliezen. We zullen vooral het gebed niet vergeten, dat opstijgt uit het diepste van ons hart en waarin wij roepen om kracht van boven en om de vervulling van al Gods rijke beloften. Zo preken en werken en bidden we ons naar de laatste werelddag toe. Want er is hoop!!

D.W.L. Milo, Nunspeet

Een zaaier ging uit

Vincent W. van Gogh, 1853-1890

Wellicht vinden we in de kunstenaarswereld geen ander mens, die zo getalenteerd was, zo bezeten werd door werkdrijf, zo'n onstuimig karakter bezat, door zoveel tegenslagen gelouterd werd, zo volkomen door de wereld genegeerd en uitgestoten is – en wiens nalatenschap thans zo hoog wordt aangeslagen... als Vincent van Gogh.

In zijn korte leven (37 jaar) viel hij schijnbaar van de ene mislukking in de andere. Mislukt op school, mislukt als hulp in de kunsthandel, idem in de boekhandel, mislukt als onderwijzer, als theologisch student, mislukt als evangelist, mislukt in de liefde, mislukt als domineeszoon, mislukt in een victoriaans-preutse maatschappij, mislukt tenslotte als beeldend kunstenaar. Althans naar het oordeel van zijn toenmalige omgeving.

Aan iemand, die zich lang met het leven van Abraham Kuyper had beziggehouden, werd eens gevraagd: houd je nog van hem? Moeizaam, was het antwoord. Wij zouden ons kunnen voorstellen, dat iemand die zich jarenlang met Willem Bilderdijk heeft beziggehouden, moeilijk nog sympathie voor deze persoon kon opbrengen. – Maar twee schrijvers, die intens studie maakten van het leven van Vincent, schrijven spontaan: ik ging hoe langer hoe meer van deze man houden!

En het oordeel van zijn broer Theo, voor wie Vincent geen hartsgeheim achterhield, luidde in 1890: „men kan niet zeggen hoe bedroefd men is, noch troost vinden... Als men iets zou mogen zeggen is het: dat hij nu rust heeft, waar hij zo naar verlangde. Het leven woog hem zo zwaar. O moeder, hij was zo mijn broer! – Hij was zo door en door goed”.

Hun bronzen standbeeld staat in Brabant: twee mannen die samen één hart hebben; broers voor het leven. En een half jaar na Vincent stierf ook Theo. Ze rusten samen in een Frans kerkhof: broers ook in de dood.

Welke waarde heeft zijn werk?

De eeuwigheid zal aan het licht brengen, welke waarde Vincent's leven heeft gehad: een leven van opoffering, van delen-met-de-arme, van honger lijden, van hard werken, prediken in woord en beeld van het koninkrijk Gods, van zaaien in tranen.

Maar voor wie in cijfers denkt is er ook wel iets te melden. Vincent van Gogh, die 900 schilderijen maakte, verkocht slechts eenmaal een doek; het bracht 400 francs op. De andere kwamen bij Theo terecht, die zijn onderhoud betaalde. Van zijn 1100 tekeningen schonk hij een aantal weg aan arme vrienden, hospita's en dokters; eenmaal verkocht hij enkele tekeningen aan een boekhandelaar, voor vier francs; hij gaf dat geld aan een straatmeid, die hem op de stoep aansprak. De andere tekeningen kwamen bij Theo. Het familiebezit werd eerst in bruikleen gegeven en later aan Amsterdam verkocht voor 7(?) miljoen gulden.

In 1985 bracht zijn schilderij 'Landschap met zon' de som van f 9.9 miljoen op; in 1987 betaalde iemand voor zijn 'Zonnebloemen' f 39.9 miljoen en in datzelfde jaar was de prijs van zijn 'Irissen' niet minder dan f 53.9 miljoen. De zeer onvolledige collecties in Amsterdam en Otterlo zijn thans verzekerd voor zes miljard gulden (f 6.000.000.000,-). Zijn 850 brieven zijn in 1914 door Theo's weduwe uitgegeven (zij het gekuist en dus vervalst) en 1 enkele brief bracht in 1987 niet minder dan f 200.000 op.

Vincent van Gogh zelf schreef aan zijn broer: „schilderijen die zelfs in het débacle hun kalmte bewaren. Wel, mijn werk – ik riskeer er mijn leven voor en mijn verstand is er half aan ten onder gegaan; goed – maar jij behoort niet tot de handelaren-in-mensen”. Hij begon pas in 1880, op aandrang van zijn broer, met schilderen. Toen dacht hij tien jaar nodig te hebben, om de techniek meester te worden. Aan het eind van die tien jaar overleed hij echter.

Vincent's jeugd

Zoon van een predikant in een Brabants dorpje liep hij dagelijks langs een graf, waar zijn naam op stond: „Vincent van Gogh 1852 – Laat de kinderkens tot Mij komen, derzulken is het koninkrijk Gods”. Het graf van een broertje, een jaar voor Vincent dood geboren. Die aanblik stemde zijn leven; hij was ernstig, rekende met een kort leven, begreep al jong dat God belangstelling heeft voor „kinderkens” in verstand en boosheid, en dat dit leven uitloopt op het koninkrijk Gods.

Die God te kennen begeerde hij, als Augustinus. Hij dronk de godsdiensten van zijn vader in, verdiepte

zich in het Woord en wenste zelf ook predikant te worden om Troost te zaaien in een dorre wereld. Van zijn vader waardeerde hij minder de preken dan diens praktische werk als herder en ziekenbezoeker. Van de preken vond hij 'amen' het beste woord: het bracht hem van de zondag op de maandag, van de theorie naar de praktijk, van de leer naar de daad. Hij was een door en door praktisch christen, van zijn jongste jaren af.

Zijn moeder gaf hem, toen hij jong uit huis ging, het gebed van de Heiland mee: „Vader, ik bid niet dat Gij hem uit de wereld wegneemt maar dat Gij hem bewaart voor de boze”. Het hing aan de muur van zijn kamertje, tussen bijbelse prenten en reproducties van goede kunstenaars uit Frankrijk, Amerika, Duitsland, Nederland en vooral Engeland. Rembrandt en Rubens waren zijn favorieten; Mauve, Gauguin en Millet zijn geliefde tijdgenoten. Thema's: de Bijbel en de misdeelden – evangelie voor de armen gepredikt. „Een soort Bijbel”, noemde hij het.

„Het is mij een heerlijke gedachte dat voortaan, waar ik komen zal, ik het Evangelie zal prediken”, schreef Vincent in 1876 aan zijn broer, toen hij voor het eerst als hulpprediker in Engeland was voorgegaan. Deze zin was de voldoening aan zijn jeugd-ideaal, de sleutel tot zijn verdere leven.

Groei naar volwassenheid

Toen hij de aanbeveling van een Engels predikant vroeg, schreef hij: „Hoewel ik niet voor de Kerk ben opgeleid, kan toch misschien mijn verleden leven (23 jaar) van reizen, van leven in verschillende landen, van omgaan met verschillende personen, arm en rijk, godsdienstig en niet-godsdienstig, van werk van verschillende aard, dagen van handarbeid tussen dagen van kantoorwerk door, misschien ook het spreken van verschillende talen, gedeeltelijk vergoeden dat ik niet gestudeerd heb”. – „Maar wat ik nog liever als reden zou opgeven: dat is de aangeboren liefde voor de kerk, en de liefde tot God en tot de mensheid”.

In een brief aan zijn moeder en Theo: „Verleden Maandag was ik weer te Richmond; tekst: 'Hij heeft mij gezonden om de armen het Evangelie te verkondigen'. – Maar wie het Evangelie wil verkondigen moet het eerst zelf in het hart heb-

ben. Och dat ik het vinden mocht, want het is alleen uit de overvloed des harten dat het woord vrucht kan voortbrengen". Verdere thema's: de verloren zoon, psalm 42:1, Hand. 5:14-16, „voor een heel arm deel van London, waar Dickens over geschreven heeft"; „ook 'Petrus in de gevangenis' en 'in deze plaats zal ik vrede geven'. Ook: 'ik ben een vreemdeling', prekend als vreemdeling tussen vreemdelingen in de havenwijken.

Enkele details uit zijn preken? „Het is een oud geloof, en het is een goed geloof, dat ons leven een pelgrims-tocht is, dat wij vreemdelingen op aarde zijn. Maar wij zijn niet alleen, want onze Vader is met ons. Wij zijn pelgrims, ons leven is een lange reis van de aarde naar de hemel. Het begin is dat iemand zich het verdriet en de angst niet herinnert, vanwege de vreugde dat een mens ter wereld is gekomen; zij is onze moeder. Het eind is het binnengaan in Vaders huis waar veel woningen zijn, waar Hij ons is voorgegaan om ons plaats te bereiden. Hij is onze Vader." – En het slot: „Wanneer ieder van ons teruggaat naar zijn dagelijkse plichten, laat ons niet vergeten dat de dingen niet zijn wat zij schijnen. Dat God door de dingen van het dagelijks leven ons hogere dingen leert, dat ons leven een pelgrimsreis is en dat wij vreemdelingen op aarde zijn; maar dat wij een God en Vader hebben, die vreemdelingen behoedt, en dat wij allen broeders zijn".

Zijn beeldspraak ontleende hij aan Bunyan, Thomas à Kempis, Spurgeon en andere geliefde voorbeelden.

Overstag met tegenwind

Een man van dit karakter vraagt om moeilijkheden. Die kwamen dan ook in ruime mate. In de kunst- en de boekhandel werd hij ontslagen: hij achtte de kunstvoorwerpen en de inhoud der boeken hoger dan hun handelswaarde. De studie staatsexamen – onder leiding van zijn vriend Mendes da Costa – bleek hem „te zwaar", zodat hij niet aan een theologische faculteit toekwam; de studie leidde hem echter af van zijn doel: het Evangelie te preken aan armen. Zelfs als hulpprediker werd hij na 2 jaar ontslagen omdat hij „niet de gave van het woord had". Weliswaar hoorden de mijnwerkers van Zuid-België hem even graag als de dokwerkers van Oost-Londen – maar dat kwam omdat hij een met hen was, en zijn schamel bezit met hen deelde. Hij zag immers het verschil tussen de hedendaagse theologen en de levenspraktijk van Jezus Christus. Niet de leer van de verlossing bekoorde hem – maar de liefde, nederigheid, het mededogen, de zelfopoffering van Jezus, die een vriend was van arme zondaren. Theologie kon

hij de boeren en mijnwerkers niet verkopen – maar zijn brood en kleren deelde hij graag met de armen; na een mijnramp had hij al zijn linnengoed tot zwachtels verscheurd! Het bestuur dat hem „de gave van het woord" zag missen bedoelde: hij encanilleerde zich, wat niet bij zijn domineesstand paste. Om het zo te zeggen was echter wel „de gave van het woord" nodig.

Daar kwam bij dat zijn liefdesleven allerm minst over rozen ging. Zijn eerste liefde gold de dochter van zijn Londonse hospita, die hem resoluut weigerde. Het meisje was echter verloofd (wat Vincent niet wist) en in die tijd gold in Engeland een verlovings als onverbreekbaar. – Zijn tweede liefde betrof zijn nichtje Kee, weduwe van een ds Vos. Ze was na een kort huwelijk met een kind achtergebleven en Vincent, die al met het paar zeer bevriend was geweest, vroeg haar te trouwen. Ze weigerde, want wilde haar verleden en toekomst als een eenheid bewaren. Vincent was wanhopig – maar zijn familie verzette zich met alle macht tegen zijn wervingspogingen; zijn vader achtte Vincent's liefde „ontijdig en onkies". (Haar broer sprak over geld!)

Het was voor Vincent, de fel levende kunstenaar, onmogelijk ongehuwd te blijven. Eens schreef hij aan Theo: „mijn God, waar is mijn vrouw, waar is mijn kind?" Toen hij dan ook in zijn Haagse tijd tegen Sien aanliep werd dit de derde ramp. Sien was een prostituée met een kind, in verwachting van een tweede kind. Hij raapte haar van de straat op, huurde haar als model, deelde met haar het brood en later ook het bed. Sommige onderzoekers beweren dat dit tweede kind van Vincent was, en zijn aanhankelijkheid blijkt uit zijn brieven. De uitgeefster heeft de brieven op dit punt echter waarschijnlijk

vervalst, terwille van de familie; volgens die brieven was het 2e kind van „de man, die Sien verlaten had...". Ze was, toen Vincent haar ontmoette, verlopen en drankzuchtig. Maar hij schreef zijn broer: „voor mij is ze mooi, ze is door het leven geploegd. Zij en ik zijn twee ongelukkigen, daardoor wordt ons ongeluk veranderd in geluk". – Vincent's vader verzette zich namens de familie uit alle macht tegen hun voorgenomen huwelijk; maar vond het ongehuwd samenwonen even mis.

Natuurlijk werd aan Vincent's verstandelijke vermogens getwijfeld, ook door zijn vader. Ds van Gogh gebruikte echter tegen zijn zoon geen argumenten, die hem aanspraken – doch de gangbare meningen en het burgerlijk fatsoen waren zijn afgoden. Vincent daarentegen schreef aan Theo: „Ik begrijp Pa, maar hij kan mij niet volgen." Blijkbaar wilde hij van zijn vereerde vader niets onredelijks eisen; maar intussen was hij geestelijk ver de meerdere. Ook zijn latere brieven gaven blikken van een scherp analytisch denken, een fabelachtig geheugen en een abnormale wijsheid.

Vincent aanvaardde de consequenties van zijn breuk met de hypocritische maatschappij en bijzonder het verburgerlijkte christendom. Hij besloot „zich terug te trekken uit de kring van de stand – die hem trouwens al lang had uitgestoten".

Hij ging dus overstag, dat wil zeggen: hij veranderde zijn leven zonder de koers te verliezen. Ondanks de tactische manoeuvre – hij ging evangeliseren met beelden in plaats van met woorden – behield hij zijn levensdoel: aan de armen het Evangelie te verkondigen.

(slot volgt)

F.J. Laning-Boersema, Den Helder

Medische ethiek en medische technieken

Samenvatting van de lezing door mevrouw drs. F.J. Laning-Boersema op de jaarvergadering van 'Opbouw', 12 mei 1990

Als er in onze samenleving één terrein is aan te wijzen waar een cultuuromslag zichtbaar is geworden in de laatste 50 jaar, dan is het wel de gezondheidszorg. Van oudsher was het een gebied waar passieve aanvaarding van dat wat over ons kwam een zeer kenmerkend aspect was.

Weinig inzicht, weinig wapens, weinig aansprekende resultaten bepaalden tot in de dertiger jaren van deze eeuw het gezicht van dit type zorg. Grote kindersterfte werd als gegeven aanvaard, een longontsteking werd met wachten op de crisis en koude omslagen behandeld. Sindsdien echter wijzigde zich het klimaat, Gast- en Godshuizen ontwikkelden zich tot medische centra, medische onmacht werd medische macht en berustende verwerking van ziekte en lijden hebben plaats gemaakt voor actieve en vaak zelfs agressieve bestrijding van kwalen en gebreken. Het bevechten daarvan met alle wetenschap en techniek die de wereld in huis heeft, is onderdeel geworden van onze cultuur.

Cultuuromslag en levensstijl

De afhankelijkheid van de natuur, die de mensheid eeuwenlang te aanvaarden had maakt plaats voor rebellie daartegen. En men slaat soms door naar een ander uiterste: de moderne mens beleeft ziek zijn vaak niet meer als een 'ervaring' maar eerder als hinderlijk incident. Daar zit een stuk verarming in waar vooral de moderne geneeskunde en de haar omringende techniek debet aan zijn. Er wordt een sfeer gecreëerd van alles is mogelijk, alles is te cureren, alles is te repareren. Alleen over de dood, onze sterfelijkheid, zwijgen we liever want dat tast nog steeds het beeld van 'alles kunnen en alles beheersen' aan.

Die cultuuromslag heeft grote invloed op de vormgeving van de zorg zoals die vandaag hier aan de orde is. Zeker geldt dit, omdat die verandering door heel veel mensen in dit land tamelijk kritiekloos aanvaard wordt. En hoewel er inderdaad zeer veel is om dankbaar voor te zijn, is er ook veel waar over nagedacht moet worden. Zover zijn we met z'n allen nog niet, hetgeen blijkt als je de Nederlander daarover onder-vraagt.

Als we fouten in de leefstijl niet veranderen maar er medicijnen voor

gaan slikken (de nieuwe trend, te vette voeding corrigeren met cholesterolverlagende pillen is daar een voorbeeld van), doen we tekort aan onze eigen verantwoordelijkheid. We maken ons *afhankelijk van de medische stand*, klinische laboratoria en de farmaceutische industrie regeert ons leven. Dit ondergraaft enerzijds onze zelfstandigheid – het zelf verantwoordelijkheid nemen – en anderzijds onze afhankelijkheid van God aan Wie ons leven toebehoort. Wij weten en geloven dat God ons vele middelen en mogelijkheden die in een geschapen wereld aanwezig zijn gegeven heeft om die te gebruiken ook ter bescherming van onze eigen gezondheid. Wij weten echter ook dat deze middelen niet een nieuwe afgod mogen worden omdat beleving van ziekten en gebreken in onze geloofsovertuiging niet gematerialiseerd kunnen worden tot een zuiver technische zaak.

Dankbaar voor alles wat mogelijk geworden is, pleit ik niet voor terugkeer van de tijden van onmacht, zeker niet, maar wel voor ethische bezinning omdat verkeerde zorg uiteindelijk de echte zorg, het nemen van verantwoordelijkheid voor elkaar, bedreigt.

Autonome techniek

In de gezondheidszorg is de opmars van de medische techniek al jaren aan de gang. Die techniek kan zeer rijk werken, we kennen allemaal wel voorbeelden. Productie van kostbare hormonen (groeihormoon, insuline), levensreddende operatieve technieken, prachtige kunst- en hulpmiddelen voor gehandicapten, er is zo een rij op te noemen. Die techniek heeft echter ook schaduw-zijden en die moeten we ons bewust worden.

Eén aspect van de moderne ontwikkelingen in de geneeskunde is de neiging van de techniek om autonoom, zonder inperking door bezinning, zijn gang te gaan. De techniek lijkt te heersen, zelfstandig, dwingend. De techniek is er en daarom wordt zij gebruikt. Als we b.v. zien welke agressieve 'therapieën' we nog toepassen in de eindstadia van het leven lijkt het soms dat we meer bezig zijn met stervensbestrijding dan met stervensbegeleiding.

In karikatuur bleek dat een paar jaar geleden nog eens bij het sterven van Franco en ook Tito. Mensen die kli-

nisch eigenlijk al dood waren, waar geen enkele hoop op genezing meer was, werden weken in leven gehouden door infusen, medicamenten, beademingsapparatuur, pacemakers en dergelijke. Hier ging zichtbaar voor iedereen de medische techniek de menselijke maat ver te boven. Richtte het medisch handelen zich tegen de mens en diens waardigheid (zie PvU). Op kleinere schaal gebeurt zo iets ook met een zekere regelmaat in onze ziekenhuizen. De altijd hopen patiënt wordt nogal eens met minimaal uitzicht op succes toch behandeld met uitgebreide bestraling of met kankerwerende medicijnen die ernstige bijwerkingen hebben. De patiënt vraagt, de arts verstrekt. Vaak passeren we dan het *moment van bezinning*. Het moment van de vaststelling dat van de techniek geen heil meer verwacht kan worden. Dat meer kwaad dan goed gedaan wordt. Dat het moment aangebroken is dat we als patiënt het leven terug moeten geven aan God. Dat de arts terugtreedt en al het mogelijke doet om de begeleiding gedurende de stervensfase zo optimaal mogelijk te regelen. Gemakkelijk is dat niet dat gesprek. Toch wil ik pleiten voor die benadering, die de erkenning dat wij sterfelijk zijn niet laat camoufleren door de overmacht aan medische middelen en machines. Dat vraagt wel om een mentaliteitsverandering van artsen en consumenten in de gezondheidszorg. Dat vraagt om eerlijk en open overleg tussen die beiden.

Christenen hebben daarvoor ook niet altijd pasklare antwoorden, maar zij kunnen in de grondslag van hun belijden – de bijbel – heel veel richtingaanwijzers vinden die kunnen helpen de goede weg in te slaan.

Cure en care

Opvallend is verder dat in de moderne geneeskunde *de cure*, de behandeling, heel wat *populairder* is dan *de care*, de zorg: de terminale zorg, de verzorging van ouderen, chronisch zieken of gehandicapten. Medische techniek spreekt tot de verbeelding, valt goed publicitair te verkopen. Er is vrij eenvoudig een publieke opinie voor te mobiliseren. Voor de zorgverlening ligt dat anders. Care is niet spectaculair, de woon- en leefomstandigheden van b.v. chronisch zieke psychiatrische

patiënten op verblijfsafdelingen van algemeen psychiatrische ziekenhuizen halen zelden of nooit de voorpagina's. Care is duur. We ontmoeten een beschadigde kant van het leven, een kant waar we liever niet al te nadrukkelijk en zeker niet dagelijks mee geconfronteerd willen worden. Care is de exponent van het gebrokene, het onvolmaakte in ons leven, dat we eigenlijk uit willen bannen. Toch moeten we uit alle macht dat wegdrücken van de zorg tegengaan.

De zwakke in de samenleving

De Gezondheidsraad heeft in 1980 in één van haar rapporten al geschreven dat de tolerantie ten aanzien van vermijdbare genetische afwijkingen in de toekomst waarschijnlijk zal afnemen en dat het ook de vraag is of voor mensen met dergelijke afwijkingen nog wel genoeg geld beschikbaar zal zijn. Van diezelfde Gezondheidsraad lag in 1988 het eerste voorstel voor een experimenteel bevolkingsonderzoek bij plm. 40.000 zwangeren naar ernstige afwijkingen bij hun ongeboren vrucht op tafel. Een voorstel mét een kosten/batenanalyse en zonder een ethische beschouwing. Het is gelukkig door de regering en parlement op ethische gronden afgewezen.

De Gehandicaptenraad onderkent haarfijn wat hier aan de hand is. Ik citeer: „Steeds vaker worden preventieve en technologische ontwikkeling in één adem genoemd. Dit dreigt te leiden tot een *cultuur* waarin mensen met een handicap niet meer geboren mogen worden”.

Het gaat hier niet alleen over zorg voor geestelijk of lichamelijk gehandicapten, maar ook over ouderen. In de Nota 2000 staat onder het hoofdje 'vermoedelijke gezondheidsproblemen in het jaar 2000' in punt 3 dat een toename verwacht wordt van de bejaarde bevolking, w.o. véél dementie patiënten, met vormen van kanker en chronische ziekten. In de kolom *zorgbehoefte* en *zorgvraag* lezen we dan naast verzorging, zo veel en zo lang mogelijk in eigen milieu (aanpassing van de woning en verstrekking van hulpmiddelen) verpleging, behandeling, revalidatie, vervolgens ook: *vrijwillige euthanasie*. In de kolom: wenselijke aanpassing zorgfunctie of zorgvoorziening lezen we vervolgens naast antwoorden op de eerste punten: *levensbeëindiging op verzoek*.

Als arts weet ik dat er een moment in de behandeling van de patiënt kan komen waarop je werkelijk met de rug tegen de muur staat en een positief antwoord op een verzoek om levensbeëindiging onontkoombaar wordt. De arts moet dan de moed hebben om stervenshulp te verlenen

en zich daarvoor durven verantwoorden. Dat is geheel iets anders dan *beëindiging van een mensenleven* als oplossing, antwoord op een *zorgprobleem* een *zorgvraag*, zoals er zo vele zorgvragen zijn. Een dergelijke visie mogen wij m.i. niet accepteren! Legalisering van wetgeving op dit terrein zal de grondregel dat menselijk leven, ziek of gezond, beschadigd of onbeschadigd, bescherming verdient aantasten en ongewild die zekerheid van bescherming ondermijnen. De nota 2000 suggereert dat het hier een normale 'zorgvraag' betreft. Een dergelijke stellingname houdt het gevaar in dat diegenen, die sterk afhankelijk zijn van onze zorg het gevoel krijgen dat deze zorg een *gunst* is en geen recht en zij ook om levensbeëindiging horen te vragen.

Deze ontwikkelingen moeten door ons, die kennis hebben van de wetten des Heren, virulent bestreden worden. Niet alleen in de politiek maar in alle levensverbanden.

(wordt vervolgd)

Opbouwend?

U weet vast wel iemand die een abonnement zou 'moeten' hebben op OPBOUW.

Als u hier een naam en adres invult sturen wij een proefnummer. (U mag ook bellen: tel. 010-4550802)

Naam:

Adres:

Postcode:

Woonplaats:

Sturen naar:

Administratie Opbouw
Postbus 84183
3009 CD Rotterdam

P. Kurpershoek, Assen

Gemeente-opbouw

Tekst van de inleiding gehouden op de ontmoetingsdag 1990

Gemeenschap

Nadenkend over de opbouw van het gemeentelijk leven, zullen we eerst moeten vaststellen, wat dat 'leven' eigenlijk inhoudt. De Schrift reikt ons het begrip *gemeenschap* aan als typering van het leven van de gemeente. (Hand. 2:42; 1 Joh. 1:3-7!) In de gemeente hebben wij gemeenschap met God en met elkaar en vanuit die gemeenschap staan wij in de wereld.

Gemeenschap met God

Met God omgaan, dat is wat wij in de gemeente doen. En dat is geen vaag iets voor heel vrome mensen. Dat wij gemeenschap hebben met God als gemeente blijkt iedere zondag. Kenmerkend voor het hebben van gemeenschap is immers, dat we contact hebben. Wat doen wij anders in onze kerkdiensten dan contact oefenen met God. Bij dat contact speelt de taal een belangrijke rol. God spreekt tot ons, door zijn Woord, dat in de eredienst wordt verkondigd. God spreekt, de gemeente hoort. Maar ook: Wij spreken en God hoort; anders zou er immers van echte gemeenschap, echte omgang met God geen sprake zijn. Wij spreken tot God in de voorbede en dankzegging, maar ook in de liederen, die we tot zijn eer zingen en in de gaven die gegeven worden voor de dienst in Gods Koninkrijk. Nu spreekt die gemeenschap met God niet vanzelf. 'Vanzelf' zou er geen omgang tussen God en ons mogelijk zijn, vanwege de muur van zonde en schuld, die ons van de Allerhoogste scheidt. Gemeenschap met God, vrijmoedigheid van Gods kant en onze kant om met elkaar om te gaan, bestaat alleen dankzij het verzoenend werk van onze Heiland (Hebr. 4:16; 10:19). Hij heeft die muur van zonde en schuld op Golgotha afgebroken, nu is er niets meer dat de gemeenschap met God in de weg staat, voor wie in Christus gelooft.

Gemeenschap met elkaar

Dankzij het verzoenend werk van Christus is ook echte gemeenschap met elkaar in de gemeente mogelijk (Rom. 15:7; Efeze 5:1; Fil. 2:5; 1 Joh. 4:11). Los van Christus zou het ondenkbaar zijn, dat mensen, die zo verschillend zijn het samen kunnen uithouden, laat staan goed houden. Alleen daar waar vergeven en aanvaarden de omgang met elkaar bepalen is werkelijke en blijvende gemeenschap mogelijk. De gemeenschap met elkaar in de gemeente krijgt gestalte in het samen luisteren naar en spreken en

zingen tot God, bijvoorbeeld in de eredienst (Efeze 5: 19,20). Maar daar kan het uiteraard niet bij blijven, wil de gemeente een echte gemeenschap zijn. Daarbij hoort ook, dat de gemeenteleden aandacht hebben voor elkaar, elkaar bemoedigen, troosten en vermanen, helpen waar hulp wordt gevraagd, voorbede en dankzegging voor het wel en wee van de ander in de gemeente (Gal. 6:1,2; 1 Joh. 3:17; 1 Petr. 2:8, 4:8-11).

Een getuigenis voor de wereld

Levend door de verzoening in een nieuwe gemeenschap met God en elkaar staat de gemeente in de wereld als een zichtbaar getuigenis van Gods liefde (Matth. 5:16; 1 Petr. 2:12). Dat getuigenis blijkt in de voorbede voor de nood van de wereld, de aandacht voor de van God vervreemde mens en het dienstbetoon aan de wereld door hulp te verlenen, het recht te bevorderen en daarin het Evangelie te verkondigen.

Belemmeringen

Het leven van de gemeente in gemeenschap met God en elkaar en in dienst aan de wereld kan bemoeilijkt worden door een aantal factoren, zo blijkt in de praktijk.

Als bijvoorbeeld in het gemeentelijk leven de *nadruk vooral ligt op de kerkdiensten* kan dat ertoe leiden, dat andere samenkomsten (bijbelkringen, etc.) van ondergeschikt belang worden geacht. De broeder of zuster, die regelmatig verzuimt de kerkdiensten te bezoeken, kan rekenen op een bezoekje van de wijkouderling. Het bezoeken van andere samenkomsten van de gemeente is echter veelal een zaak van vrije keuze. Meestal komen dergelijke samenkomsten voort uit partikulier initiatief en deelname is doorgaans fakultatief. Met andere woorden: de verantwoordelijkheid van de kerkeraad beperkt zich tot het beleggen van kerkdiensten, waar ieder gemeentelid geacht wordt aanwezig te zijn.

Voor de gemeenschapsoefening van de gemeente is dat geen goede zaak. Zeker, we komen samen in de kerkdienst om met elkaar voor het aangezicht van de HERE te verschijnen, maar, omdat alle ogen dezelfde kant op kijken, naar de kansel, biedt de kerkdienst te weinig gelegenheid ook elkaar onder ogen te komen. Om ook de gemeenschap met elkaar goed gestalte te geven, is de gemeente aangewezen op de bijeenkomsten in kleinere kring. Die worden echter, zoals gezegd, vaak ondergewaardeerd.

Een tweede belemmering voor goede gemeenschapsoefening kan de *grootte van de gemeente* zijn. Een gemeente van rond de 150 leden zal in de regel weinig kunstgrepen hoeven toe te passen om de gemeenschap vorm te geven. Zo'n gemeente is nog overzichtelijk, zodat 'achterblijvers' gemakkelijk in de gemeenschap betrokken kunnen worden.

Anders ligt dat in grotere gemeenten. Als daar niet een of andere organisatievorm aanwezig is, zullen enkelingen maar moeilijk een eigen plaats en taak kunnen vinden. Nieuwkomers kunnen lange tijd anoniem blijven en 'achterblijvers' verdwijnen in de massa, zonder dat op hen een appel kan worden gedaan.

In de derde plaats kan het voor de gemeenschap belemmerend werken, als in de gemeente *een vaste kern van actieve mensen* is, die al het gemeentewerk voor hun rekening nemen. Anderen kunnen daar vaak moeilijk tussen komen. Uit oogpunt van efficiëntie heeft zo'n vaste kern natuurlijk voordelen. Als de kerkeraad gemeenteleden zoekt voor bepaalde taken, zal hij niet lang hoeven te zoeken. Efficiënt werken is in de gemeente echter uit den boze, zeker als dat leidt tot het ongebruikt laten van de gaven, die ieder (!) in de gemeente door de Geest geschonken zijn (1 Kor. 12:7-11, 14-27). Er zal dus gezocht moeten worden naar wegen om zo mogelijk alle gemeenteleden in te schakelen bij het gemeentewerk.

Vervolgens moet het kwaad van de *groepsvorming* genoemd worden als een ernstige bedreiging van de gemeenschap. In sommige gemeenten schijnt het zo te zijn, dat de samenstelling van bijbel- en andere kringen min of meer afhankelijk is van een aantal standpunten (over de vrouw in het ambt, kinderen aan het avondmaal, het zingen uit Liedboek, enz., enz.) of de 'sfeer' waar men zich bij thuis voelt. Zo kan in een gemeente een bijbelkring zijn voor meer 'reformatorisch' ingestelde mensen en een voor de 'evangelische' gemeenteleden. Voor de gemeenschap, die juist bestaat in het aanvaarden van elkaar in Christus, is dat een zeer slechte zaak. Echte gemeenschap is juist daar, waar mensen het op grond van het verzoenend werk van Christus met elkaar kunnen uithouden, ongeacht standpunten, meningen en manieren van geloven. Sterker nog, juist dat is de kern van het getuigenis van de gemeente aan de wereld, dat men-

sen op de wijze van de verzoening, elkaar vergevend en aanvaardend, samenleven. Zo zullen wij ons verzoend-zijn met God aan elkaar zichtbaar maken, als evangelisatie voor de wereld. Voor alle duidelijkheid, dat betekent zeker niet dat over verschillen van mening niet gesproken mag worden, integendeel, maar nooit zullen die de gemeenschap mogen afbreken (Rom. 14:1-12, 15:1,2; 1 Kor. 1:10-13, 3:3). Slechts wanneer Christus' persoon en werk in het geding zijn, mag de gemeente gescheurd worden. Want dan zijn we niet meer op het niveau van de meningen, maar van het geloof zelf!

Tenslotte is ook de *moeite*, die velen hebben om persoonlijk te zijn in de omgang met anderen als het gaat om geloof, het aangeven van persoonlijke vreugde en vooral verdriet een belemmering voor de gemeenschap. Zolang er gesproken wordt, bijv. op de bijbelkring, over meer theoretische onderwerpen, die de mensen niet persoonlijk raken, loopt alles best. We hebben dan een interessante discussie gehad, maar zijn zelf buiten schot gebleven. Het zal duidelijk zijn ook daardoor de gemeenschap gevaar loopt. Bijvoorbeeld het meeleven met elkaar staat of valt met de bereidheid persoonlijke vreugde en verdriet kenbaar te maken in de kring van de gemeente. Voorwaarde daarvoor is uiteraard een vertrouwde sfeer, waarin mensen zich veilig kunnen voelen.

Struktuur geven aan de gemeente-opbouw

In een gemeente, waar een of meer van bovengenoemde knelpunten voorkomen, zal de gemeenschap met God en elkaar en de dienst aan de wereld niet goed gestalte kunnen krijgen. Als dat het geval is, kan een overzichtelijke organisatie van de gemeente-opbouw verbetering geven. Onderstaand een handreiking daarvoor.

Om te komen tot een beter gestructureerde opzet van het gemeentewerk is het nodig de gemeente *in te delen in kleine groepen*. Daarvoor kunnen de bestaande wijken van de ouderlingen gebruikt worden. Deze wijkgroepen staan aan de basis van al het gemeentewerk. Hoe ziet zo'n wijksgewijze opzet van het gemeentelijk leven eruit?

Eerst iets over de *grootte van de wijkgroepen*. Iedere wijk zal uit maximaal 12 adressen moeten bestaan. Met deze grootte passen de wijkleden nog in een huiskamer en kan een vertrouwde sfeer mogelijk worden.

Wat de *samenstelling van de wijk* betreft, zijn er verschillende mogelijkheden, afhankelijk van bijvoor-

beeld de leeftijdsopbouw van de gemeente. In de ene gemeente kan het adres van de leden bepalen in welke wijk ze terecht komen (geografisch bepaalde wijkindeling). Leidt dat er echter toe, dat de wijkgroepen een eenzijdige samenstelling krijgen (alleen jonge gezinnen, bijvoorbeeld), dan zou de kerkeraad kunnen proberen de wijken zo in te delen, dat iedere wijkgroep zoveel mogelijk een dwarsdoorsnede van de gemeente vormt. De oudere jeugd(-vereniging) zal het beste zelf kunnen kiezen of zij wil meedoen in deze wijksgewijze opzet, of dat ze liever op zichzelf blijft. Dat laatste ligt voor de hand, omdat de jeugd van die leeftijd zich nu eenmaal minder vertrouwd voelt als er volwassenen bij zijn.

De wijkgroepen *komen regelmatig samen*, eens per twee keer à drie weken. Dat is een vrij hoge frekwentie, maar wanneer een wijk minder vaak vergadert, zal dat de onderlinge band niet ten goede komen.

Deze samenkomsten, de *wijkavonden*, kunnen het volgende verloop hebben. Begonnen wordt met een *bijbelstudie*, of bespreking van een thema, waarvoor de kerkeraad het onderwerp kan leveren, omlijst met het *zingen van een aantal liederen*. Vervolgens zal er ruime aandacht voor *voorbereiding en dankzegging* moeten zijn. Voorafgaande daaraan kunnen de wijkleden onderwerpen noemen, die zij graag bij het gebed betrokken zouden willen hebben. Te denken is aan persoonlijke vreugde en/of verdriet, de nood van de wereld, enz. Blijkt bij de bespreking daarvan, dat ergens hulp nodig is, dan zal dat geregeld moeten worden (wie, wat, waar, wanneer). De wijkavond wordt besloten met een *'informeel' gedeelte*.

In elke wijkgroep is een aantal taken te verdelen. De kunst is immers bij het gemeentewerk zoveel mogelijk mensen in te schakelen, aansluitend bij de bijzondere gaven, die de Geest aan de gemeenteleden gegeven heeft. Iedere zuster of broeder moet daarom zichzelf onderzoeken, om te zien met welke gaven hij of zij de gemeente kan dienen. Bij een wijksgewijze opzet van het gemeentelieven zijn de volgende taken in iedere wijk onontbeerlijk.

– De *koördinator*, die het organisatorische werk rond de wijkavonden voor zijn of haar rekening neemt. Daarbij kunnen zoveel mogelijk mensen ingeschakeld worden. Waar wordt de wijkavond gehouden, wie zorgt voor het natje en droogje, welk onderwerp wordt besproken, enz., enz.

– De *gespreksleider*, die ervoor zorgt, dat de gesprekken ordelijk verlopen, dat ieder lid van de wijk voldoende aan bod komt en dat de sfeer goed blijft.

– De *kontaktpersoon*, die het bezoek-

en hulpwerk in de wijk regelt, ook weer met inschakeling van anderen natuurlijk. De kontaktpersoon heeft nauw contact met de wijkouderling en -diaken.

– Verder wordt per wijk iemand afgevaardigd naar gemeentelijke commissies, zoals de liturgie- en evangelisatiecommissie. Deze *afgevaardigden* houden hun wijk op de hoogte van wat er in hun commissie gebeurt en verzameld ideeën uit de wijk voor hun werk. Bijvoorbeeld in een gemeente, die regelmatig welkomdiensten houdt, kan de organisatie daarvan rouleren over de wijken.

– De *wijkouderling* heeft geen andere taak, dan in de gaten te houden of het wijkwerk goed verloopt. Hij stimuleert de mensen om mee te doen en zoekt 'achterblijvers' op. Verder laat hij zoveel mogelijk aan anderen over, zodat hij zich kan concentreren op zijn eigenlijke pastorale werk.

– De *wijkdiaken*, waarvan er minimaal een per drie wijken zal moeten zijn, draagt, in nauw overleg met de wijkkontaktpersonen, zorg voor de onderlinge zorg in de gemeente. Ook hij delegeert zoveel mogelijk werkzaamheden.

Gevaar

Een dergelijke vrij hoge organisatiegraad van het gemeentelijk leven kan er de oorzaak van zijn dat iedere vorm van spontane actie in de organisatie verzaakt. Zo zou de indruk kunnen ontstaan, dat het ten strengste verboden is, iemand uit een andere wijk op te zoeken, zonder voorafgaande toestemming van 'hogehand'. Die indruk moet natuurlijk vermeden worden. De wijksgewijze opzet van het gemeentewerk is slechts een *instrument* om te voorkomen, dat de kwaliteit van de gemeenschap afhankelijk is van de spontane inzet van gemeenteleden. In een gemeente, waarin de gemeenschap op spontane wijze bevredigend gestalte krijgt, is het zelfs af te raden met een of ander organisatievorm te gaan werken.

Een ander gevaar, is dat sommige gemeenteleden 'kopschuw' worden, omdat het niet meer mogelijk is alleen de kerkdiensten te bezoeken en verder afzijdig te blijven. Wie de wijkavonden niet bezoekt, kan bezoek van de wijkouderling verwachten. Daarom zal de eventuele doorvoering van een wijksgewijze opzet van het gemeentelieven niet kunnen zonder *geestelijke leiding* van de kerkeraad. In preken en op huisbezoeken zal de gemeente doordrongen moeten worden van de noodzaak om de gemeenschap met God en elkaar als dienst aan de wereld zo goed mogelijk gestalte te geven. Daarbij kan geen gemeentelid gemist worden!

Voor de kinderen

Jeanette Westerkamp-Stegemann

Post uit Rwanda

Naar school (2)

Het is morgen. Moeder doet het luik van het enige raam in het huisje open. Solange schrikt wakker. Van het ochtendlicht en van het gepraat van mensen buiten. Het is nog heel vroeg maar Rwandezes staan vroeg op, en Solange springt overeind. „Ik ga naar school!” juicht ze. „Tut, tut niet zo'n lawaai”, zegt moeder, „Ga je gezicht maar wassen”. Solange kijkt verbaasd. Dat hoeft ze nooit 's morgens, het mag niet eens, want elke bak water, die ze van de kraan uit het dorp halen kost geld. Maar dit is een bijzondere dag. Ze loopt naar de bak in de hoek van de kamer en giet voorzichtig een beetje water in een kommetje. Dan gaat ze zich wassen. Als ze klaar is trekt ze haar nieuwe jurk aan. „Gaan we?” vraagt ze ongeduldig. „Nee, we hebben alle tijd,” sust moeder. „Hier eet je bord pap”. Ze geeft haar dochter een bord bruine pap gemaakt van gemalen sorgum. Solange heeft geen honger, maar ze lepelt toch heel langzaam de pap op. Wat moet ze anders doen? Als je ergens mee bezig bent gaat de tijd sneller. Kijk, het is al zover. Moeder sluit het huisje af en ze gaan. De school is vlakbij en er zijn al heel veel kinderen en moeders. Je ziet zo wie de nieuwe kinderen zijn. Hun jurken en broeken zijn nog zo helder van kleur. Wat zijn het er veel. Solange heeft van moeder al tellen geleerd, maar dit is teveel, ze raakt in de war. De directeur van de school schrijft de nieuwelingen in. Wie geen 300 frank heeft moet weer gaan. Er staat een mevrouw bij de directeur, ze praat en praat en praat. Ze belooft dat ze geld zal brengen, maar ze heeft het nu niet. „Ga maar naar huis”, zegt de directeur zonder op te kijken, „en kom maar terug als je het geld hebt. En neem je zoontje mee.” Heel langzaam lopen ze weg, die twee. Wat duurt het lang dat inschrijven. Solange en moeder staan al zo lang te wachten, maar nu zijn er niet veel mensen meer. Ineens klapt de directeur zijn boek dicht. Hij gaat staan. „Het spijt me”, zegt hij tegen de mensen die nog staan te wachten, „de klas is vol. Ik heb 100 kinderen ingeschreven. Vijftig gaan elke morgen naar school, en de andere vijftig elke middag. Meer dan 100 kinderen kunnen niet in één klas.” Even is het heel stil. Dan beginnen alle wachtende mensen tegelijk te praten. Maar de directeur doet of hij het niet hoort en wandelt de school in. Solange is zo geschrokken, dat

ze niets zegt of doet, ze staat daar alleen maar. Moeder is boos. „Kom”, zegt ze, „we gaan naar een andere school,” en ze trekt Solange mee, weg van het schoolveld. „Gelukkig”, denkt Solange, „gelukkig dat wij in de stad wonen. Er zijn scholen zat. Ik hoef niet bang te zijn we zoeken gewoon een andere.” Ze lopen een eind. Het is niet eens zo ver, maar hier is alles heel anders dan rond hun huis. De huizen zijn er mooier. De meeste mensen die er wonen hebben werk in de stad. Er zijn kindermisjes, die voor de kinderen zorgen en eten koken, omdat de moeders ook werken. „Zijn alle mensen hier rijk?” vraagt Solange aan haar moeder. „Stil”, zegt die, „wat is rijk? Er zijn mensen die nog veel en veel rijker zijn, maar dat gaat jou niet aan, wijsneus.” Kijk, daar is de school. Ze lopen meteen naar het kamertje van de directeur. Hij zit achter een groot bureau en schrijft in een boek. „Goedemorgen, meneer”, zegt moeder heel beleefd en Solange groet ook netjes. „Zou dit meisje (moeder pakt Solange bij haar arm) hier naar school kunnen in klas één?”. De directeur kijkt naar Solange en dan naar moeder. „Heb u 300 frank, bij u”, vraagt hij, „en een papiertje van uw dorp?” Moeder haalt alles tevoorschijn. „Goed”, zegt de directeur, „ik zal het meisje inschrijven. Zeg me maar hoe ze heet en hoe u heet en hoe haar vader heet en waar u allemaal vandaan komt.” Solange staat heel stil toe te kijken. Het lukt, het lukt, ze gaat naar school! Ze gaat toch naar school!

Ds. D. Rietdijk,
De zonde tegen de Heilige Geest.
(Pasmunt, nr. 15)
75 blz., f 12,90
ISBN 90 6140 196 8
Uitg. De Groot Goudriaan, Kampen

Lize Stilma,
Woorden te kort.
Wereldoorlog II
119 blz., f 17,95
ISBN 90 242 4979 1
Uitg. J.H. Kok, Kampen

Kees van Baardewijk,
De toekomst is al begonnen.
Roman.
144 blz., f 26,50
ISBN 90 5030 104 5
Uitg. J.J. Groen en Zoon, Leiden

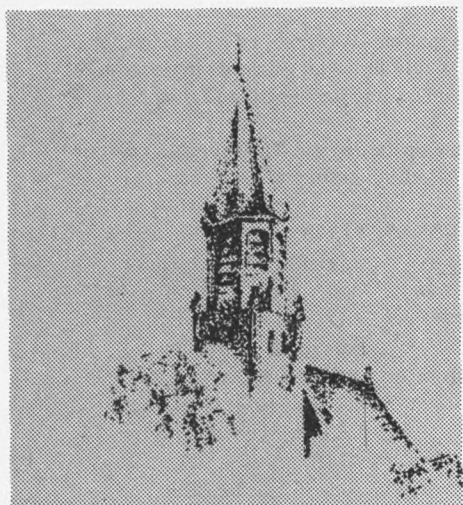
Brenda Wilbee,
De Wilde Roos.
De geboorte van een staat en het verhaal van een opmerkelijke liefde.
Roman.
219 blz., f 29,50
ISBN 90 5030 138 x
Uitg. J.J. Groen en Zoon, Leiden

Annelies Barth, ds. W.J. Bouw, e.a.
(eindred.),
Het hele evangelie aan de hele wereld door de hele gemeente.
(uitgegeven door werkgroep Lausanne Beweging Nederland).
128 blz., f 18,50
ISBN 90 71864 16 2
Uitg. Merweboek, Sliedrecht

W.G. de Vries,
De Vrijmaking in het vuur.
(Het ontstaan van de Nederlands Geref. Kerken in de jaren zestig)
(Woord en Wereld, nr. 12).
122 blz., f 13,95
ISBN 90 5064 012 7
Uitg. Woord en Wereld, Ermelo

D.B. van der Waals,
Het heilige communiceren.
Delen van geloof in deze tijd.
132 blz., f 24,50
ISBN 90 242 226 9
Uitg. J.H. Kok, Kampen

Kerknieuws

Candidaat W. van Dijk, die het beroep naar de gemeente van Hattem intussen heeft aangenomen, werd door de regio Harderwijk peremptoir geëxamineerd en is toegelaten tot de verkondiging van het evangelie in de Ned. Geref. kerken.

Ned. Geref. Kerk van Zwartsluis

Het scribaat berust thans bij: J.H. Strating, Dikkersstraat 11, 8064 XJ Zwartsluis. Tel.: 05208-66875.

Ned. Geref. Kerk van Gorinchem

Vanaf zondag 22 juli tot en met zondag 12 augustus zal er geen dienst gehouden worden in Gorkum maar zullen de kerkdiensten gezamenlijk met de Ned. Geref. Kerk van Almkerk/Werkendam worden gehouden in de Ichthuskerk te Sleeuwijk, aanvang 10.00 en 16.30 uur. Zie ook onder Ned. Geref. Kerk van Almkerk/Werkendam.

Ned. Geref. Kerk van Almkerk/Werkendam

Vanaf zondag 22 juli tot en met zondag 12 augustus zullen de kerkdiensten gezamenlijk met de Ned. Geref. Kerk van Gorinchem worden gehouden in de Ichthuskerk te Sleeuwijk, aanvang 10.00 en 16.30 uur. 's Ochtends is er gelegenheid voor kinderopvang in de crèche bij de kerk. Rijdend op de A 27 (Utrecht-Breda) is de Ichthuskerk vanuit beide richtingen als volgt te bereiken. Neem de afslag 'Werkendam' en volg dan, eenmaal de snelweg af, de borden richting Sleeuwijk. Bij binnenkomst

in Sleeuwijk meteen de eerste weg links nemen (Transvaal). De Ichthuskerk ligt na 50 meter aan de rechterhand.

Op kamers in Leiden

Voor wie in Leiden of omgeving op kamers woont of gaat wonen is hier een goed bericht! Er is nu ook in Leiden een Evangelisch Jongerenhuis: Oude Singel 152, tel. 071-230172.

Dat betekent voor allen die in Leiden studeren, werken of stage lopen, dat er een adres is waar je terecht kunt voor: een kopje koffie, een praatje, een ernstig gesprek of Bijbelstudie. Soms is er een maaltijd, soms een gezellige avond, kortom er is gelegenheid voor kontakt met (mede)studenten en met jongeren uit de Nederlands Gereformeerde kerk van Oegstgeest.

En voor enkele eerstejaars betekent het bovendien, dat er misschien een kamer beschikbaar is voor de periode van één jaar. Voor inlichtingen kun je bellen of schrijven:

Mevr. D.M. Vonk-Klein Haneveld
Frans Halslaan 6, 2343 EH Oegstgeest
Tel. 071-171670.

Ned. Geref. Kerk van Rotterdam/Overschie

Studeren in Rotterdam?

Ga je het komende jaar studeren in Rotterdam? Dan zul je vermoedelijk de weekends nog wel naar huis gaan. Dat zie je bij de meeste studenten. Toch ben je voor een groot deel van de week in de stad. Daarom willen we alvast kennis met je maken. Vandaar dit bericht. Op maandag 10 september is er een open avond in de pastorie, Adrianaalaan 162 in Rotterdam. Noteer de datum alvast als je wilt. Tegen het eind van de middag ben je welkom: een uur of 5. Er is ook een warme hap. Om een idee te hebben hoeveel mensen er komen, zouden we het prettig vinden als je de vrijdag ervoor meldt, dat je komt. Telefoon: 010-4225009. Ook als je al studeert in Rotterdam ben je zeker welkom.

Ned. Geref. Kerk van Wezep

Het scribaat berust bij: de heer G. Scholten, Verlengde Meidoornstraat 59, 8091 DM Wezep. Tel.: 05207-1592.

Ned. Geref. Kerk van Hattem

Op zondag 26 augustus a.s. zal de bevestigings- en intrededienst plaatsvinden van kandidaat W. van Dijk. De bevestigingsdienst zal worden geleid door ds. H. van Ommen en vangt aan om 9.30 uur. De intrededienst van ds. Van Dijk vindt plaats in een dienst, welke begint om 16.30 uur. Beide diensten worden gehouden in de 'Ontmoetingskerk', van Galenstraat 1, te Hattem.

Ned. Geref. Kerk van Utrecht

In de periode van 22 juli tot en met 12 augustus zullen de middagdiensten in combinatie met de Chr. Geref. Kerk van Utrecht-C worden gehouden.

De diensten vangen aan om 17.00 uur en worden als volgt gehouden: op 22 juli en 5 augustus in de Singelkerk aan de Wittevrouwensingel 33, en op 29 juli en 12 augustus in de Jeruzalemkerk aan de Troosterlaan 65.

„Mijn hulp is van de Here, die hemel en aarde gemaakt heeft.”

Met deze woorden uit Psalm 121 werd op 24 juli 1940 Gods zegen gevraagd over het huwelijk van

JAN VAN VEELEN

en

AN VAN VEELEN-VIS

Dankbaar voor Gods bewarende hand over hen, delen we u met vreugde mee dat onze ouders en grootouders D.V. dinsdag 24 juli **50 jaar getrouwd** zijn.

ANNEKE en ALLARD, Annette en Lyko, Henrico, Jan-Martijn, Michiel

BEN en THEA, Elianne, Irene, Dorien

JOPY en JAN, Annelies, Geanne en Peter, Paulien, Marloes, Adrian

MAGDALEEN en KEES, Floris, Anne Bas, Maarten

MARTINE en KEES, David, Christiaan, Lydia, Jesse

PIET en MARLEEN, Jan, Tineke, Toon, Ties

NANNIE en WIM, Reinier, Martijn, Job

MARIEKE en MARTIN, Bart, Annemarie, Matthijs, Willemijn

DIRK JAN en MARJOKE, Jelle-Jan, Willem, Annejet

Haydnlaan 21
3741 HC Baarn

*De HERE is mijn hulp en sterkte
bij Hem schuil ik
In het huis van mijn Vader zijn vele woningen.*

Na een leven vol zorg voor anderen en een moedig gedragen ziekbed is heden op 68-jarige leeftijd in haar Here en Heiland ontslapen mijn lieve vriendin, onze geliefde zuster en tante

GERDINA MEULENBELT

Driebergen: J.C. van Dam
Woudenberg: Th.L. Meulenbelt
A. Meulenbelt-Postma
Breda: D. Meulenbelt
C.A. Meulenbelt-Minnaar
Rheden: K.J. Puttenstein-Meulenbelt
J. Puttenstein
Neven, nichten
en verdere familie

Woudenberg, 6 juli 1990
Correspondentie-adres: Vijverlaan 7 – 3971 HJ Driebergen
De begrafenis heeft 10 juli te Doorn plaatsgehad.

Rondom Jeruzalem zijn bergen; zo is de Here rondom zijn volk van nu aan tot in eeuwigheid. Ps. 125:2

1940

8 augustus

1990

Op 8 augustus 1990 hopen onze vader en moeder, onze opa en oma

A. VAN VUGT

en

K. VAN VUGT-TAS

50 jaar getrouwd te zijn.

Wij ervaren dit als een bijzonder voorrecht en rijke zegen. Blij en dankbaar willen wij dit feestelijk gebeuren in de familiekring gedenken, ook al zijn we nog steeds bedroefd over het verlies van Eddie.

Gelegenheid tot feliciteren op die dag van 20.00 uur tot 21.30 uur in het Wantijpaviljoen, Wantijplantsoen te Dordrecht.

Oud Alblas: LENIE en JAAP
Korien en Peter, Nelleke, Arja

Maarssenbroek: AD en ELS
Ad en Diana, Esther

Dordrecht: ARIE en IRMA
Carla en Bert, Diana en Walter, Arno en Jennifer

Oudenbosch: ALIE
Anja, Arco, Marleen

Dordrecht: JOKE en BAS
Linda

Dordrecht: RIA en CHIEL
Anneke en Aart, Rina, Michèl

Barendrecht: INEKE en GERRIT
Kees, Ad en Anja, Kitty

Papendrecht: JAN en ROOSMARIE
Dennis, Kimberlie

Zwijndrecht: LOES en RINUS
Jolanda

Het adres van onze (groot)ouders is:
Adolf van Nassastraat 33
3314 PA Dordrecht

